

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Säntti, Joonas; Koskinen, Atte

Title: Ihmisen loppu ei ole maailmanloppu

Year: 2022

Version: Published version

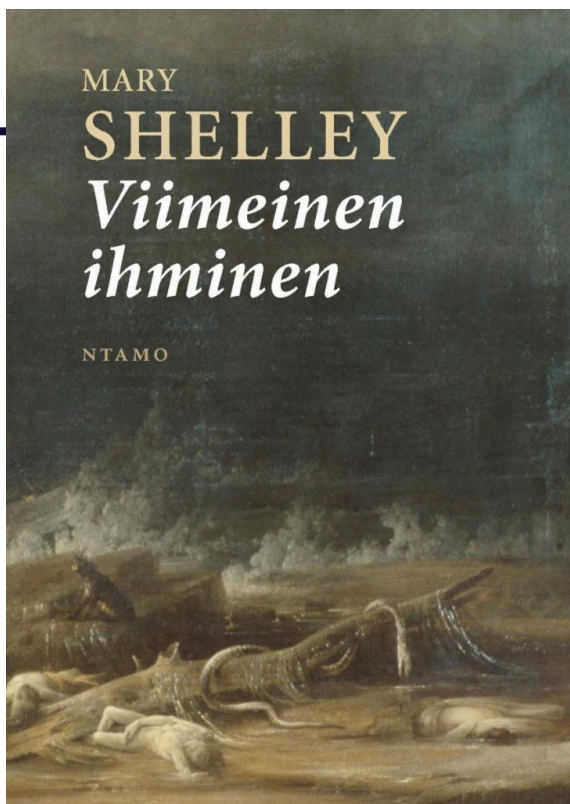
Copyright: © Säntti & Lukukeskus, 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Säntti, J., & Koskinen, A. (2022). Ihmisen loppu ei ole maailmanloppu. *Kiiltomato*, 12.10.2022.
<https://kiiltomato.net/critic/mary-shelley-viimeinen-ihminen/>

Viimeinen ihminen

Mary Shelley

[ntamo](#) 2022

640s.

Kääntäjä(t): Antti Immonen

KLASSIKOT JA FILOSOFIA

Ihmisen loppu ei ole maailmanloppu

JOONAS SÄNTTI & ATTE KOSKINEN | 12.10.2022

Viimeinen ihminen ei ole romaanina onnistuneimmillaan, mutta melodramaattisuudessaankin puhuttelee ajankohtaisilla aiheilla: millainen eläin on ihminen pandemian keskellä ja taidetta arvottaessaan?

Joonas Sääntti:

Mary Shelley (1797–1851) elämässä ja tuotannossa riittää hämmentäviä ristiriitoja. Kun *Viimeinen ihminen* (*The Last Man*, suom. **Antti Immonen**, 2022) ilmestyi vuonna 1826, Shelley oli jo julkaissut ensimmäisen version maineikkaimmasta teoksestaan *Frankenstein* (1818). Asetelmien monitulkintaisuus, useiden kirjallisten lajien yhdistely ja upeasti kerroksinen kerrontarakenne tekivät varhaisesta scifi-romaanista edelleen puhuttelevan klassikon, joka kummittelee säännöllisesti myös nykykertomusten taustalla.

Viimeinen ihminen ei ole nauttinut samanlaista suurteoksen mainetta, vaikka se on sivumäärältään ja myös temaattiselta alueeltaan mittavampi.

Nykyhetkessä romaani on tullut hieman vahingossa ajankohtaiseksi, koska siinä kuvitellaan ihmisen loppu pandemian kautta.

Esittäessään visionsa Euroopasta 2000-luvun viimeisillä vuosikymmenillä Shelley kuitenkin osoitti yllättävää haluttomuutta kuvitella isoja murroksia oman kirjoitushetkensä maailmanjärjestykseen. 2080-luvulla käydään edelleen aatteellista taistelua monarkismin ja tasavaltalaisuuden välillä, ja koko maailman kohtaloita hallitaan pieneltä valtasaarekkeelta käsin. Kirjan siteitä romantiikan kauteen lisää sekin, että keskushenkilöitä tulee helposti luettua muotokuvina kahdesta tekijän elämään läheisesti kuuluneesta runouden suurnimestä, **Percy Shelley**stä ja **Lordi Byron**ista.

Tuntuuko sinustakin, että kirjailijaa on kiinnostanut käsitellä erityisesti oman aikansa ongelmia ja vastakkainasetteluita?

Atte Koskinen:

Sellainen olo teosta lukiessa kyllä tulee. Jouduin aktiivisesti muistuttelemaan itseäni siitä, että kirja sijoittuu paitsi Shelleyyn tulevaisuuteen myös omaani.

Etenkin mainitsemasi kamppailu monarkismin ja tasavaltalaisuuden välillä tekee lukukokemuksesta kummallisen. Useinhan monta sataa vuotta

tulevaisuuteen sijoittuvissa kertomuksissa yhteiskuntamuoto on jotain vallan muuta kuin kirjoittamishetkellä – ja tämä vapaus kuvitella uudenlainen yhteiskunta on monen tällaisen romaanin *raison d'être* – , mutta *Viimeisen ihmisen* tulevaisuus on kuin pysäytyskuva teoksen kirjoittamisajankohdasta.

Ranskan vallankumouksen myötä Englannissa alkoi vääntö monarkismin ja tasavaltalaisuuden välillä. Näkyvimpiä tasavaltalaisuuden kannattajia olivat **Mary Wollstonecraft** ja **William Godwin** – Mary Shelley'n vanhemmat. Myös Percy Shelley – Maryn puoliso – kannatti tasavaltalaisuutta, eikä peitelty kantaansa edes runoudessaan.

Vuonna 1813 ilmestyi yksi Percyn varhaistuotannon tärkeimmistä teoksista, *Queen Mab*, jossa monarkianvastaisuus on näkyvästi esillä: "The King, the wearer of a gilded chain / That binds his soul to abjectness, the fool / Whom courtiers nickname monarch, whilst a slave / Even to the basest appetites— that man / Heeds not the shriek of penury." (Canto III, säkeet 30–34). Aihe oli siis pinnalla sekä yhteiskunnallisesti että etenkin Shelley'n lähipiirissä.

Toinen, vastaavanlainen kirjaan haudattu aikakapseli koskee Kreikan vapaussotaa. Sota alkoi 1821 ja päättyi 1829, jolloin Kreikka irtaantui Osmanien valtakunnasta, nykyisestä Turkista. *Viimeinen ihminen* ilmestyi 1826, siis keskellä tuota sotaa. Kirjassa on suurehkossa roolissa vastaavanlainen Kreikan ja Turkin välinen sota, joka on syttynyt 2070-luvulla. Lordi Raymondin hahmo ottaa kirjassa osaa tuohon sotaan kreikkalaisten puolella, tismalleen samoin kuin Lordi Byron Kreikan vapaussodassa 1800-luvulla.

JS

Kuten toteat, lajiodotuksista ei ole paljon apua tämän romaanin kohdalla. On kyse sitten utopioista tai dystopioista, odotamme yleensä kaukaisen tulevaisuuden kohdalla kuvitelmia erilaisista yhteiskuntamuodoista ja yleensä myös tekniikan kehityksestä, tieteellisistä harppauksista. Scifi-tutkimuksessa näihin viitataan sanalla *novum* (lat. "uusi asia").

Romaanissa kuvataan esimerkiksi pitkiä matkoja jonkinlaisella "sulkasiivillä" varustetulla ilmapallolla ja mainitaan lyhyesti kuinka "koneet täyttivät helposti

kaikki väestön tarpeet” (s. 140), mutta mitään niin villiä kuin tohtori Frankensteinin kokeet kuolleilla ruumiinosilla ja sähköllä ei teoksesta löydy.

Tekisi mieli sanoa, että *Viimeinen ihminen* on kiinnostava kaikkena muuna kuin romaanina.

AK

Ajankohtaista teoksessa kuitenkin on juuri kuvaus pandemiasta, sen etenemisestä ja sen keskellä elämisestä. Tunnistin teoksen ruton kuvauksesta monta nykyisen pandemiamme vaihetta, aina ihmisten asenteista yhteiskunnallisiin vaikutuksiin asti. Tällaisten yksityiskohtien tasolla kirja on mielenkiintoinen, mutta minua kiinnostaisi kuulla, mitä mieltä olet teoksesta romaanina? Onko se onnistunut?

JS

Tekisi mieli sanoa, että *Viimeinen ihminen* on kiinnostava kaikkena muuna kuin romaanina. Se olisi ehkä turhan ankara lausunto, onhan teos kirjallisuushistorian ja lajiteorian kannalta huomionsa ansaitseva poikkeustapaus. Silti, melkoiseksi kestävyyskokeeksi muuttui 600 sivun lukeminen!

Suurin ongelma taitaa olla kertojassa, niin hahmona kuin tapahtumien välittäjänä. En ihmettele, että jo aikalaiskriitikot moittivat Lionelia teeskenteleväksi ja mahtipontiseksi.

Noin puolet romaanin sivutilasta käytetään tunnetilojen kuvaamiseen, moraalisiin mietelmiin ja päätökselliseen toistoon. Tuntuu, että jokainen kohtaaminen ja säätilan vaihdos tarjoaa mahdollisuuden retoriseen maalailuun ja oppineisiin sitaatteihin. ”Miksi ujeltelet noin, oi tuuli?” (s. 298.)

Seuraava kuvaus viimeisten selviytyjien matkasta Alpeilla kävisi melkein pätkä koko kirjan tiivistelmäksi: "Kurjistuneen ihmiskunnan nääntymystä saattelivat majesteettinen synkeys ja traaginen mahtipontisuus." (s. 544.) Niinpä tosiaan.

Mary Shelley ei yleensäkään kaihtanut äärimmäisyyksiä ja eksessiivistä kirjoitustyyliä. Hän hyödyntää usein ajan runoudelle ominaisia keinoja, joten kirja tulvii apostrofeja ja invokaatioita: "Nouse, musta Melankolia!" (s. 560.)

Miksi sitten tyyli on *Frankensteinin* suuria ansioita, kun taas *Viimeinen ihminen* uuvuttaa jo alkumatkassa? Ehkä ongelma on vaihtelun puutteessa. Kun *Frankensteinissa* Shelley varioi asetelmia ja näkökulmia, tässä on tarjolla lähinnä 600 sivua Lionelin paasausta.

Tarinallinen jännitys tuskin oli Shelleyyn keskeinen tavoite. Tiedämme jo varhain, mihin tapahtumat johtavat ja kertoja muistuttaa kirjan nimestä toistuvasti. Shelley on kuitenkin kuvitellut ruton vaikutukset yhteiskuntaan tarkan ja järjestelmällisen tuntuisesti. Epätasaisesti jakautuva hätä ja köyhyys johtaa vääjäämättä valtioiden murenemiseen, kapinoihin ja sisällissotiin. Kehittyy uskonnollisia lahkoja ja valeprofeettoja, erilaisia yhteishyväksi naamioituvia itsekkyyden muotoja. Tässä mielessä kirja on siis todellakin *spekulatiivista* fiktiota.

Romaanikerronnan vivahteikas outous

AK

Kuvauksen painokkuutta lisää se, että *Viimeistä ihmistä* ei esitetä pelkkänä fiktiona. Kirja alkaa nimittäin "Kirjoittajan johdannolla", jossa teoksen "kirjoittaja" kertoo, miten löysi vuonna 1818 Napolissa käydessään Cumaen sibyllan [1] luolan ja sieltä kasan lehtiä, joille tämä lukemamme kirja oli kirjoitettu – joskin lehdet olivat niin "hajanaisia ja toisiinsa liittymättömiä", että kirjoittajan itse täytyi "yhdistellä niitä ja muokata johdonmukaiseen asuun" (s. 11).

Tämä tuo teokseen omaa profeetallista gravitastaan, sillä kehyskertomus sijoittaa teoksen meidän, siis lukijoiden, maailmassa kirjoitetuksi

ennustukseksi, eikä vain fiktiiviseksi tarinaksi. Ratkaisun uskottavuutta (jos teosta haluaisi lukea tältä kannalta "tosissaan") kuitenkin horjuttaa Shelley'n jatkuva tarve viittailla läpi romaaninsa pitkin ja poikin länsimaisen kirjallisuuden kaanonin. On mahdollista, että nämä sitaatit ja alluusiot ovat sibyllan lehtien kerääjän omia lisäyksiä, mutta tämä ei käy mistään yksiselitteisesti ilmi.

Lukukokemuksen kannalta onkin hauskeempaa kuvitella, että antiikin aikainen ennustaja, ennustaessaan ihmisyyden loppua parituhatta vuotta tulevisuudessa, käytti energiaa droppaillakseen alluusioita (vielä kirjoittamattomiin) **Shakespeareen, Petrarcaan** ynnä muihin. Suomentaja Antti Immoselle kiitokset näiden viittausten tarkasta avaamisesta lopun huomautuksissa.

Rutto haluaa ihmisen, ja vain ihmisen, pois maan pinnalta.

JS

Hauskaa sekin, kuinka Cumaen sibyllan kirjoitukset ovat osaksi englanninkielisiä! Luin kieltämättä hämmentävää johdantoa myös siltä kantilta, että pääkertomuksen esittäminen "löydettyinä käsikirjoituksena", pseudokäännöksenä tai muunlaisena dokumenttina oli pitkään romaanilajin konventioita. Kehyskertomuksen kertoja itse asiassa mainitsee oman muokkaustyönsä, vaikka ei kuvaa ratkaisujaan tarkemmin: "Puolustan tekemiäni korjailuja vain sillä, että teksti oli alkuperäiskunnossaan käsittämätöntä." (s. 12.)

Tulevaisuuksien kuvittelun kannalta nostaisin esille yhden sivuteeman, jolla kohdalla Shelley'n teos tuntuisi oudosti puhuttelevan nykyhetkessä virtaavista ajatuksista. *Viimeisen ihmisen* esille manaamat kohtalonhetket saattavat tarjota

jonkinlaisen syväekologisen paratiisin, koska rutto hävittää tieltään vain ihmiset. Kokonaiset kansat kärsivät ja kuolevat hyvin kauniissa maisemissa:

Kuolema kosketti vain ihmistä – värikkäät linnut pyrähtelivät metsän siimeksessä, ja huolettomat ja terveet kauriit lepäsivät saniaisvuoteellaan; jopa härät ja hevoset lähtivät vartioimattomilta talleilta karkuteille, vehnäpelloille laiduntamaan. (s. 356.)

Romaanin loppupuolella palataan kuvauksiin tuotanto- ja villieläimistä, jotka kulkevat vapaasti ihmisistä tyhjentyneillä kaduilla ja asettuvat kodiksi taloihin: eläimet "tuskin pelkäsivät unohdettua näkyämme" (s. 551.) Tämähän on vähän kuin kertomus eläinten vapautumisesta!

Vai innostuinko nyt itse liioittelemaan?

AK

Et lainkaan! Ihminen tosiaan jää teoksessa lajina varsin yksin, tukahtumaan ja kärvistelemään, samalla kun muu luonto jatkaa riemuaan ja ihmisten poistuessa kukoistaa jopa aiempaa kirikkaammin.

Ruttoakin puhutellaan pitkin teosta personifioidusti: sitä ei nähdä niinkään kontingenttina onnettomuutena, joka vain sattui ihmisten kohdalle, siis luonnonkatastrofiin vertautuvana tapahtumana, vaan enemmänkin suorastaan tietoisena, ihmislajia vastaan suoraan hyökkäävänä voimana.

Ottakaa palatsit, puutarhat, moskeijat, isiemme asuinsijat – ja ottakaa niiden mukana ruttokin. Rutto on se vihollinen, jota me pakenemme. [...] Koko ajan se häilyi julmana aavemaisesti kaiken yllä; se oli yksin mutta voittamaton. (s. 248-249.)

Rutto haluaa ihmisen, ja vain ihmisen, pois maan pinnalta.

Aiemmin mainittujen viittausten lisäksi Immonen ansaitsee kehuja myös itse suomennoksesta. Teksti on sulavaa ja vivahteikasta. Minua ilahduttaa se, ettei suomennoksesta ole yritetty tehdä turhan modernia, vaan kieli tuntuu paikoin jopa vanhahtavalta sanavalintoineen ja rytmeineen. Tällaisen teoksen

kohdalla valinta on mielestäni oikea, sillä melodramaattisuus ja sielun syvyyksien puinti ei vain tuntuisi samalta napakalla nykysuomella välitettynä:

Eikö tämä ollut jonkinlaista onnea? Esitän nyt tämän kysymyksen moralisteille ja viisaille. Kysyn, tuntevatko he punnittujen mielteittensä tyvenessä, pitkään tuumailemissaan syvällisissä aatoksissa samaa hurmosta kuin nuori tulokas tuossa huvitusten opinahjossa? Onko heidän taivasta tähyävien silmiensä tyynessä katseessa samanlaista intohimoa[?] (s. 51).

JS

Olen samaa mieltä suomennoksen ansioista, ja alkutekstin selailu auttoi huomaamaan, että kääntäjä oli toisinaan varovaisesti selkeyttänyt kirjailijan erikoisimpia virkerakenteita (ja näin tehdessään toteuttaa tosimaailmassa samaa mitä kehyskertomuksen "toimittaja" fiktion sisällä). Shelleyllä on hyperbolat ja vastakohtat tappiin viritettyinä, ja nykyhetkeen kotouttavampi tyyli helposti hukkaisi tämän. Tilanteet ja henkilöt ovat aina äärimmäisesti jotain, onnen huipulla ja kuilun reunalla. Esimerkin voisi poimia jokaiselta sivulta, mutta tässä kuvaus Raymondin ja Evadnen lyhyistä onnen hetkistä:

Ulkopuolella katumuksen ja surun tuhat harpyijaa odottivat kohtalon määräämää hetkeä hyökkäykselleen. Sisäpuolella vallitsivat rauha ja viattomuus, uhkarohkea sokeus, harhainen ilo – ja toivo, joka oli vakaasti ankkuroitu tyyniin mutta arvaamattomiin vesiin. (s. 153.)

Sitaatissa välittyy samalla se, mikä Shelleyn proosassa on tavallaan tuoretta: keskittyminen ihmisten sisäisiin ristiriitoihin ja haluihin, joita alettiin seuraavalla vuosisadalla kutsua alitajunnaksi. Miten ankkuroit arvaamattomiin vesiin? Henkilöt uskovat, että heitä ohjaavat ylevät pyrkimykset, mutta koska he eivät todella näe sydämeensä, he tulevat omien halujensa tuhoamiksi. Tämä korostuu varsinkin Raymondin eli Lordi Byronin kaksoisolennon kohdalla.

Toisin sanoen Shelley'n melodramaattisessa maksimalismissa voi seurata samalla psykologisen romaanikerronnan kehitystarinaa, aivan kuten **Ann Radcliffen** goottilaisissa tiiliskivissä, jotka ilmestyivät muutama vuosikymmen varhemmin. Esitystapa on hyvässä ja pahassa seittinen ja

laventelintuoksuinen, mutta kerrotuista mielistä voi aistia modernimpia vivahteita.

Moniulotteisuus tosin koskee enemmän mieshahmoja. Mary Shelley on hyvin vivahteikas miesten välisen, toisinaan jopa romanttisen ystävyuden kuvaaja. Mitä naishahmoihin tulee, kirjoittajan sukupuoli ei takaa kriittistä eroa enkä osaa lukea juuri tästä teoksesta ironista tai suhteellistavaa asennetta Lionelin kerronnan ideologisiin näkökulmiin. Olisipa muuten kiinnostavaa kohdata sellainen ehdotus!

”Mikään ei ole niin arvokasta naisen sydämelle kuin hänen rakastamansa miehen kunnia ja erinomaisuus (s. 150)”, Lionel tunnelmoi, ja tämä kunnia periytyy Etonin kasvattamien yläluokkaisten poikien sukupolvelta toiselle. Kuudensadan sivun kirjassa ei taida olla juuri sananvaihtoja naishahmojen välillä, kylläkin runsaita kuvauksia heidän ulkoisesta ihanuudestaan. Naisten esineellistäminen saa suomennoksessa riemastuttavan oudon ilmiänsä, kun Raymondin kerrotaan ajattelevan vaimoaan ”kaikkien ajatustensa ja tuntemustensa pyhättönä ja säilömönä” (s. 183, alkutekstissä ”shrine and storehouse”).

Mary Shelley vaikuttaa toisinaan konservatiiviselta vanhempinsa ja ehkä myös nuorempaan kirjailijaminäänsä nähden. Toisen Maryn tytär ei fiktiossaan ollut suorasanainen sukupuoliasetelmien kriitikko, joskin rivien välistä voi tulkitä ehdotuksen siitä, että ajan ns. naiselliset hyveet saisivat vaikuttaa enemmän kansakuntien kohtaloihin ja urotöitä etsivien seikkailijoiden luonteisiin. Adrianin sankarillisuus perustuu ihmisrakkauteen ja uhrautuvaan myötätuntoon, joten hänen rohkeutensa on kahden vihamielisen armeijan väliin asettumista.

Shelleyllä on hyperbolat ja vastakohdat tappiin viritettyinä, ja nykyhetkeen kotouttavampi tyyli helposti hukkaisi tämän.

Humanismin raunioilla

AK

Psykologiaan ja ristiriitoihin liittyen haluaisin nostaa vielä esiin taiteen roolin teoksessa. Se ei ole kirjan pääaiheita, mutta nousee esiin muutamassa kohdin, teoksen myötä vaihtelevin sävyin.

Ensimmäisen kerran aihetta sivutaan teoksen alussa, kun nuori jaarli Adrian – ”syvällisesti lukenut ja hengeltään hyvin filosofinen” (s. 36) – johdattaa Lionelin – ”oppimattoman villin” (s. 41) – henkevyuden ja sivistyksen pariin. ”Hän [...] valoi minuun halun omaksua samanlaista sivistystä, joka hänenkin älyään ylevöitti”, Lionel kertoo. ”Niin runous ja sen luomukset kuin filosofia ja sen tutkimukset ja luokittelut herättivät mielessäni uinuvia ajatuksia ja synnyttivät uusia” (s. 41).

Myöhemmin kirjassa, kun kulkutauti jo ”mässäili ja kuolema piti pitojaan” (s. 362), taidetta ei nähdä enää sielua ylevöittävänsä asiana, vaan se toimii ensisijaisesti eskapismien muotona. Lionel päätyy teatteriin katsomaan *Macbethiä*, jossa ”sen hetken tunnetuin näyttelijä pinnisti kykynsä äärimmilleen, jotta yleisö olisi unohtanut todellisuuden. [...] He olivat tulleet tänne unohtamaan ne pitkään kestäneet murheelliset näyt, jotka heitä kurjassa kodissaan odottivat” (s. 362).

Edes musiikki, tuo ”taivaallinen balsami” (s. 365), ei riitä karkottamaan murenevaa maailmaa. Kun Lionel löytää itsensä kirkosta, urkumusiikin ja uskonnollisten veisujen keskeltä, hän kokee hetken helpotusta – kunnes musiikin loputtua yhden kuorolaulajista huomataan kuolleen. Myöhemmin joukko viimeisiä ihmisiä törmää jälleen musiikkiin: joku soittaa **Haydnia** maaseutukirkossa. He jäävät iloiten kuuntelemaan musiikkia, tuota ”kuolemattomien kieltä” (s. 538). Kaksi sivua myöhemmin tämäkin urkujen soittaja on jo kuollut ruttoon.

Teoksen lopussa, Lionelin ollessa enää yksin elossa, hän suuntaa Roomaan, ja löytää siellä taiteesta lohtua: ”Veistoksiin ikuistetun runouden näkemine lievensi kipeää ajatusta omasta merkityksettömyydestäni ja koin ne vain runollisen ihanteellisina.” (s. 591). Ja: ”En ollut turhaan haikaillut Roomaan

historiallisille kummuille – olin löytänyt lääkkeen moniin tuskallisiin haavoihin.” (s. 592).

Lääke kuitenkin muuttuu pian myrkyksi: ”Jokainen kivijumala oli täynnä pyhää iloa ja rakkauden ikuista kukoistusta. Ne katsoivat minua omahyväisinä, myötätuntoa tuntematta, ja minä moitin niitä usein hurjin sanoin niiden alentuvasta piittaamattomuudesta” (s. 596). Veistoksista, niiden tunnottomasta täydellisyydestä, ei ole pitkään lohtua viimeiselle ihmiselle. ”Eikö silloin yksikin elävä ihminen, yksi ainoa toveri kurjassa yksinäisyydessäni, olisi ollut arvokkaampi kuin tämän aikaa uhmanneen suurkaupungin kaikki kunnia ja mahti?” (s. 593-594).

Taide ei, kaikessa ylevyydessäänkään, koskaan yllä ihmistä pidemmälle. Kun ihminen katoaa, katoaa taiteen arvokin. ”Jos nuo maineikkaat taiteilijat olivat todella veistäneet aikanaan nämä jättiläismäiset hahmot, ne olivat kestäneet tavattoman monta sukupolvea! Ja nyt niitä katseli viimeinen sen lajin edustaja, jota ne oli luotu kuvaamaan ja ylistämään.” (s. 591). Kirjan lopun pohdinnoissa kaikuu selvänä esikuvana Percy Shelley'n kenties tunnetuin runo ”Ozymandias”:

Mielenkiintoista – tai hellyttävää, tai hybriksentäyteistä – tästä tekee se, että Lionel ei kuitenkaan menetä uskoaan taiteen, tai ainakaan monumenttien, voimaan. ”Minä aion kirjoittaa kuvauksen näistä asioista ja jättää sen tähän muinaiseen kaupunkiin, tähän ‘maailman mahtavimpaan monumenttiin’ Jätän jälkipolville muiston [Lionel] Verneyn, viimeisen ihmisen, olemassaolosta.” (s. 598). Taide on kerta toisensa jälkeen pettänyt Lionelin, mutta hän silti päättää jatkaa sen voimaan uskomista.

JS

Mainioita poimintoja, jotka todistavat jälleen siitä, miten kunnianhimoisen ja tarkasti rakennetun temaattisen kokonaisuuden kirjailija on rakentanut. Kuten kirjoitat, romaanissa voi nähdä jatkuvaa liikettä humanismin traditioon uskomisen ja täydellisen luovuttamisen välillä.

Miksi muuten juuri *Macbeth*? On siinä melkoinen valinta viihteeksi, jos todellisuuspakoa kaipaa! Shelley haluaa selvästi luoda jonkinlaisen

tekstienvälisen symbolisen yhteyden.

Ehkä Lionelin tarve jättää jokin muistomerkki on vain perusinhimillistä, kuten jokainen viesti otaksuu sinän, vastaanottajan. Kirjan alkuhan tavallaan lunastaa tämän, vaikkakin oudolla tavalla "väärään suuntaan" eli menneisyyteen. Lionelin yleisö löytyy 1800-luvulta.

Mietin myös, miten pandemia liittyy Shelley'n kirjan keskeiseen ideaan historian kertautumisesta. Mykät rauniot todistavat useiden imperiumien kaatumista, kuten Ateenaan sijoittuvassa jaksossa: "Kuolleiden suuruuksien haamut leijuivat monumenttiensa yllä ja näkivät, kuinka intomme ja joukkomme olivat kuin niiden tapahtumien toisintoa, joissa he olivat olleet mukana." (s. 221.) Luen romaanista sellaisen filosofisen pohjavireen, että mitään ei tapahdu vain kerran.

Jos Shelley'n kirjaa ajattelee varoituksena, mistä se varoittaa? Tähän tuntuisi olevan useita ehdotuksia. Mikä aiheuttaa ruton? Onko se Jumalan säätämä rangaistus ihmisten ylimielisyydestä, luonnon keino tasata tilit, tapa tyhjentää kenttä seuraaville asukeille?

Mitä kirjan muista ansioista sitten tuumiikaan, ainakin *Viimeinen ihminen* on monitulkintainen.

Kiitos lukuseurasta Atte, matkakumppanini tässä lyhyessä toivon satamassa, seuraavaa melankolista pandemiaa odotellessa!

AK

Kiitos sinulle, Joonas! Matka todella oli pitkä ja uuvuttava, onnekseni siihen ei tarvinnut ryhtyä yksin "kuin jokin ajattelematon ja hölmö Ikaros." (s. 67)

**Kun ihminen katoaa, katoaa
taiteen arvokin.**

[1] Sibyllat olivat muinaisia kreikkalaisia ja roomalaisia jumalaisen hurmoksen vallassa toimivia ennustajattaria. He kirjoittivat ennustuksena heksametrilla yksittäisille lehdille, jotka he sitten päästivät tuulen sekoitettaviksi.

Ennustuksen vastaanottaja joutui keräämään lehdet ja asettamaan ne oikeaan järjestykseen. Mainittakoon, että **Vergiliuksen** *Aeneisin* kuudennen kirjan alussa Aeneas tapaa samaisen Cumaen sibyllan, jolta *Viimeinen ihminen* on peräisin.

Jaa artikkeli:

JOONAS SÄNTTI & ATTE KOSKINEN

Atte Koskinen on runoilija, kriitikko ja runouslehti *Tuli & Savun* kriittikitoimittaja.

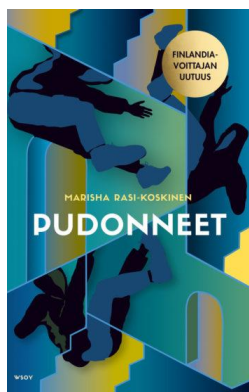
Joonas Sääntti on kirjallisuuden väitöskirjatutkija ja kirjallisuuskriitikko.

Adlibris

Hae teosta Adlibriksen verkkokaupasta

Lue myös

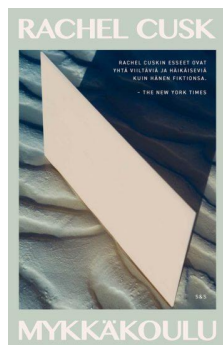

Finlandia-ehdokas haastamassa nuortenkirjallisuutta

Julia Berg
6.4.2023

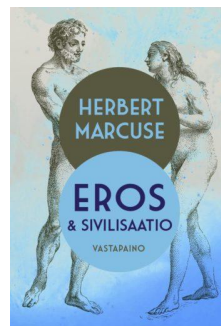
Pudonneet uskaltaa nuortenkirjaksi haastaa lukijaa, vaikka välillä tämä saattaa olla hukassa koukeroisten hahmosuhteiden verkostossa. Kielen ja keinojen rikkaudessa teos muistuttaa, mitä nuortenkirjallisuus voi myös olla. [Lue lisää](#)

Jarrut päällä

Herman Raivio
21.3.2023

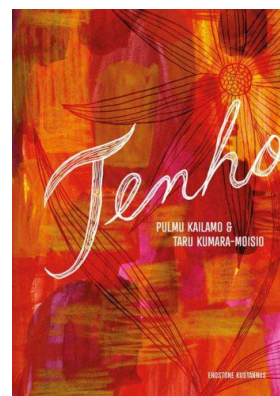
Loistavan Ääriiivat-trilogian ja hienon Toinen paikka -romaanin jälkeen Rachel Cuskin esseet jättävät haljun jäljen. Syitä on useita. Rachel Cuskin Ääriiivat-romaanitrilogia (2014–2018) käsitteli kertomisen ja... [Lue lisää](#)

Utopiassa vietit ohjataan ihmiskunnan kehittämiseen

Mikko Lamberg
9.3.2023

Eros ja sivilisaatio ei kaikin osin ole kestänyt aikaa, mutta välillä on syytä palata klassikkojen alkujuurille. Herbert Marcusen kritiikin takaa pilkistää vapaa-aikaa painottava

Suhteet solmussa

Marjo Jääskä
21.2.2023

Kahden kirjailijan, Taru Kumara-Moision ja kirjailijanimi Pulmu Kailamon romaani Tenho on nostalginen sukellus 1990-luvun lopun opiskelijamaailmaan: suomimetalli pauhasi ja kännykät olivat jotain uutta ja ihmeellistä. [Lue lisää](#)

		utopia. ... Lue	
	HERMAN	MIKKO	
JULIA BERG	RAIVIO	lisaä	MARJO JÄÄSKÄ
6.4.2023	21.3.2023	LAMBERG	21.2.2023
		9.3.2023	

Lukukeskus ry.
Villa Kivi,
Linnunlauluntie 7
00530 Helsinki
www.lukukeskus.fi

[Yhteystiedot](#)

[Kritiikit](#)

[Näkökulmia](#)

[Yhteystiedot](#)

[Kriitikon ohjeet](#)

Copyright © Lukukeskus - Läscentrum

Muuta evästeasetuksia

